

DRUKWERK

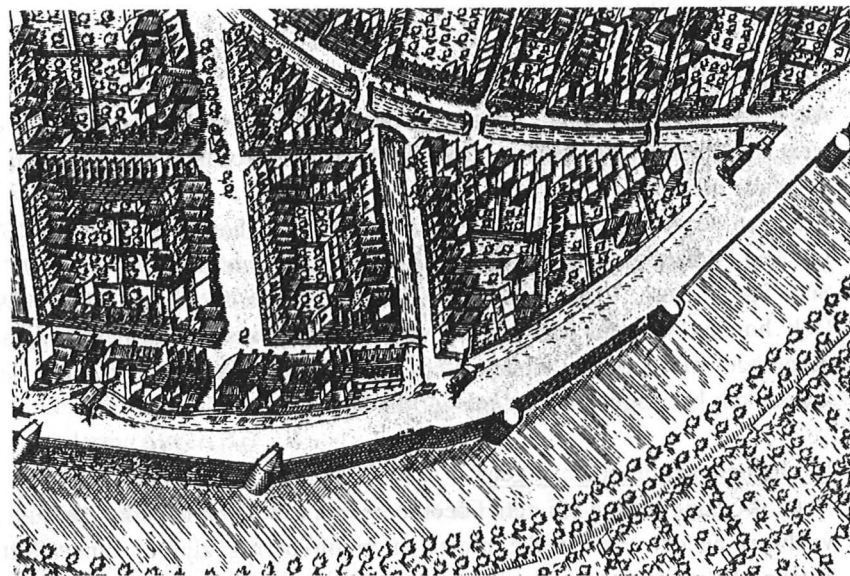
REDACTIE RENUS
Geregracht 50
2311 PB LEIDEN

PORT BETAALD
LEIDEN

'RENU'S'

MEDEDELINGENBLAD VAN DE

A.W.N. AFD. RIJNSTREEK

De Cathrijnstraat en omgeving waar in 1994 veel botmateriaal opgegraven werd, weergegeven door Pieter Bast op zijn stadkaart van 1600.

Nota Bene: denk aan de jaarvergadering op maandag 6 mei!

1996 - 1

Renus is een uitgave van de afdeling Rijnstreek van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland (A.W.N.) en verschijnt tenminste tweemaal per jaar. Oplage 200 stuks. Redactie: P.J.M. de Baar.
Redactieadres: Geregracht 50, 2311 PB Leiden (werkruimte Rijnstreek).

Gegevens uit *Renus* mogen worden overgenomen, mits met voldoende bronvermelding, en er een kopie van het artikel, waarin gegevens uit *Renus* werden verwerkt, aan de redactie wordt gestuurd.

+++++

Vondstmeldingen

Als u iets gevonden heeft, waarvan u denkt dat het van belang kan zijn, of als u weet dat anderen vondsten hebben gedaan, belt u dan a.u.b. met een van de volgende mensen:

Dick van der Kooij, Welterdreef 93, 2253 LJ Voorschoten, tel. 071-5764072

Leo den Hollander, Coornhertstraat 55, 2332 AP Leiden, tel. 071-5312172

Suus Sprey, Burg. Visserpark 14, 2405 GR Alphen a/d Rijn, tel. 0172-494986

Ook houden wij ons aanbevolen voor melding van plaatsen waar graafwerkzaamheden plaats (gaan) vinden. Help mee het bodemarchief te redden: een kleine vondst kan het begin van iets belangrijks zijn!

Meehelpen met de opgravingen?

Heeft u belangstelling om actief deel te nemen aan het veldwerk, dan kunt u in de veldwerk-agenda zien welke projecten in uitvoering zijn of binnenkort zullen komen. Voor de preciese gegevens over plaats en tijd kunt u de bovenstaande telefoonnummers bellen. Met nadruk wordt erop gewezen, dat ervaring absoluut niet vereist is.

Restaureren, tekenen en vondstverwerking

Deze werkzaamheden vinden plaats in onze werkruimte, Geregracht 50 te Leiden, elke maandag (behoudens als er een lezing is), woensdag en donderdag vanaf 20.00 uur.

Opgave nieuwe leden

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden bij de Ledenadministratie van de A.W.N., Postbus 714, 3170 AA Poortugaal. Het lidmaatschap kost voor volwassenen per jaar f 70,-. Leden ontvangen zesmaal per jaar het tijdschrift *Westerheem*. Nieuwe leden worden persoonlijk uitgenodigd voor een eerste kennismaking met de afdeling.

UITNODIGING TOT HET BIJWONEN VAN DE ALGEMENE LEDENVERGADERING

De ALV zal gehouden worden op **maandag 6 mei as.**, in de filmzaal van het Rijksmuseum van Oudheden, ingang achterzijde, Papengracht 29, Leiden.

Aanvang 20.00 uur.

AGENDA:

1. Opening.
2. Ingekomen stukken.
3. Notulen Algemene Ledenvergadering van 8 mei 1995 (zie elders in deze *Renus*).
4. Mededelingen.
5. Jaarverslag van de secretaris over het bestuursjaar 1995-1996 (zie elders in deze *Renus*).
6. Verslag Kascontrôlecommissie.
7. Benoeming nieuwe Kascontrôlecommissie.
8. Financieel verslag over 1995 en begroting voor 1996 (exemplaren worden ter vergadering uitgereikt).
9. Bestuursmutaties.

Het bestuur stelt als bestuursleden voor mevrouw Berry Meijer en de heer Gijsbert Jansen.

De heer Leo den Hollander is bereid gevonden het penningmeesterschap op zich te nemen. Op de Algemene Ledenvergadering van 8 mei 1995 is het bestuur reeds door de leden gemachtigd om deze vacature in te vullen.

Mevrouw Marie-France van Oorsouw treedt na drie jaar af als secretaris, daar zij binnenkort zal verhuizen naar een plaats buiten de regio. Tot vreugde van het bestuur heeft, na de oproep in *Renus* 1995-2, zich spontaan een enthousiaste kandidaat voor deze functie gemeld; de heer Eric van der Kuyl. Het bestuur neemt deze kandidatuur graag over.

Tegenkandidaten kunnen tot uiterlijk zeven dagen voor de verkiezingsdatum gesteld worden, schriftelijk ondersteund door tenminste tien leden. Het Huishoudelijk Reglement eist in dat geval voorts een geschreven verklaring van de kandidaat, waarin deze verklaart in het bestuur zitting te willen nemen.

10. Wat verder ter tafel komt.
11. Rondvraag.
12. Sluiting.

Na afloop van de Algemene Ledenvergadering (ca. 20.45 uur) zal de heer J.P.A. van der Vin van het Koninklijk Penningenkabinet een lezing verzorgen met als onderwerp: "Romeinse munten ten noorden van de Limes".

Notulen van de algemene ledenvergadering van de AWN afdeling Rijnstreek, gehouden op 8 mei 1995.

Aanwezig zijn 5 bestuursleden en 11 leden.

- I. Om 20.15 uur opent de voorzitter, de heer Sprietsma, de vergadering. Hij geeft hierbij een korte uitleg over de rommelige gang van zaken:
 1. de *Remus* kwam te laat in de bus;
 2. persoonlijke omstandigheden, waardoor de secretaris mw. Van Oorsouw niet aanwezig kan zijn en er bovendien geen jaarverslag is;
 3. het verslag van de archeologische werkzaamheden door de heer Van der Kooij is ook niet af; ook hij had, naast zijn vele werkzaamheden voor de AWN, te maken met (droevige) familie-omstandigheden.
 De voorzitter biedt hiervoor excuses aan en stelt twee alternatieven voor om een en ander te formaliseren:
 1. de diverse verslagen worden alsnog in de *Remus* gepubliceerd en eventuele vragen kunnen informeel aan een bestuurslid gesteld worden;
 2. een nieuwe vergadering beleggen.
 Besloten wordt tot het eerste alternatief.
- II. Ingekomen stukken: geen.
- III. De notulen van de algemene ledenvergadering van 11 mei 1994 worden goedgekeurd. Er zijn geen opmerkingen of vragen naar aanleiding ervan.
- IV. Mededelingen: de voorzitter meldt, mede n.a.v. de notulen van 11 mei 1994, dat er een nieuwe versie van het Huishoudelijk Reglement is.
- V. ---
- VI. Verslag van de kascontrôlecommissie: voorgesteld wordt het financieel verslag goed te keuren en het bestuur décharge te verlenen.
- VII. Nieuwe kascontrôlecommissie: de heer Wassink blijft voor een jaar aan, en als nieuw lid meldt zich aan mw. B. Meijer.
- VIII. Financieel verslag 1994, begroting 1995.

De penningmeester, de heer Vervaeke, geeft een korte toelichting. De belangrijkste punten hieruit zijn:

 1. er is een tamelijk forse toename van het eigen vermogen dankzij de

donatie van Archeon. Dit (eenmalige) bedrag is echter nodig om de afdeling de komende tijd draaiende te houden; het is niet te benutten voor extra of 'luxe' uitgaven.

2. de staat van onderhoud van het veldwerkmateriaal is bedroevend; eigenlijk moet het als afgeschreven beschouwd worden.

3. voor het eerst in jaren is er een positief saldo. De begroting laat echter hetzelfde beeld als voorheen zien: een grote post 'te verwerven fondsen'. Voor 1993 en 1994 heeft de gemeente Leiden echter een groot bedrag voor opgravingen toegezegd.

IX. Bestuursmutaties:

1. de voorzitter is aftredend en herkiesbaar. Hij wordt bij acclamatie (een sterk applaus!) herkozen.

2. de penningmeester treedt af wegens drukke werkzaamheden. Er is nog geen nieuwe kandidaat voor deze post. Een voorstel van de voorzitter is om het bestuur te machtigen een nieuwe kandidaat te zoeken en aan te stellen. Dit voorstel wordt door de vergadering geaccepteerd.

X. Er komt verder niets ter tafel.

XI. Van de rondvraag wordt geen gebruik gemaakt.

XII. De voorzitter sluit de vergadering om 20.40 uur.

Na de pauze volgde een lezing door L. Jacobs over "pottenbakken, misverstanden en misbaksels".

JAARVERSLAG AFDELING RIJNSTREEK 1995-1996

Inleiding

Dit is het jaarverslag van de secretaris van de afdeling Rijnstreek van de AWN. Het jaarverslag loopt parallel met het bestuursjaar, dat wil zeggen dat dit jaarverslag de periode van de Algemene Ledenvergadering (ALV) op 8 mei 1995 tot aan de volgende ALV op 6 mei 1996 beslaat.

Bestuur

Na de ALV op 8 mei 1995 had het bestuur de volgende samenstelling:

Ernst Sprietsma - voorzitter
 Marie-France van Oorsouw - secretaris
 Geertrui van Beukering-Louwes - tweede secretaris
 Bob van den Berg - lid
 Leo den Hollander - lid
 Peter van den Broeke - adviserend lid

Op de ALV in 1995 is Fred Vervaeke afgetreden als penningmeester. De vergadering is toen accoord gegaan met de machtiging voor het bestuur om een nieuwe penningmeester te zoeken. Het bestuur is daar inmiddels in geslaagd; Leo den Hollander vervult al enige tijd het penningmeesterschap!

Het bestuur heeft gedurende deze periode 7 maal vergaderd.

Onderwerpen op de bestuursvergaderingen waren onder andere de invulling van de vacante bestuursfuncties (zie agenda ALV), de thema's voor de lezingen, de mogelijkheid tot aanvraag van provinciale subsidies, het verschijnen van *Renus* en het oprichten van een werkgroep archeologie bij de Historische Vereniging Alphen aan den Rijn.

Jaaroverzicht landelijke en regionale activiteiten

De jaarlijkse regiovergadering vond dit keer plaats op 24 oktober 1995 in Vlaardingen bij de afdeling Helinium. De afdeling werd daar vertegenwoordigd door de voorzitter, de heer Sprietsma. Traditioneel wordt de regiovergadering jaarlijks gehouden ter voorbereiding van de afgevaardigdendag. Op de regiovergadering is gesproken over de te behandelen onderwerpen op de afgevaardigdendag, zoals de nieuwe beleidsnota, de plaats van de AWN in de archeologie van de toekomst, de al dan niet daaruit voortvloeiende professionalisering en de vraag of afdelingsgrenzen in de toekomst kunnen samenvallen met provinciale begrenzingslijnen.

De afgevaardigdendag werd op 11 november 1995 in het gebouw van de ROB in Amersfoort georganiseerd. Namens de afdeling was ons bestuurslid de heer Bob van Berg hier aanwezig. Er is onder andere gesproken over (zie ook *Renus* 1995-2):

- Professionalisering van de AWN,
- De (toen nog concept-)beleidsnota van de AWN,
- Gang van zaken rondom voordrachten voor kandidaten voor bronzen en zilveren

legpenningen,

- Het reilen en zeilen van de landelijke werkgroepen,
- En wederom: de zgn. graafrisco's (zie ook Jaarverslag 1994-1995); er is nog steeds geen oplossing voor het verzekeringsprobleem, veroorzaakt door de nieuwe ARBO-wet. Tot nader order geldt dus nog steeds: **NIET-AWN'ers mogen niet meewerken aan AWN-opgravingen!** Een wat onvriendelijke maatregel, maar het kan helaas niet anders.

Lezingen

Gedurende deze periode werden de volgende lezingen gehouden:

dhr. L. Jacobs (Instituut voor Aardewerktechnologie, Rijksuniversiteit Leiden): "Over pottenbakken, misverstanden en misbaksels".

dhr. O. Brinkkemper (BIAX/ROB): "Landschap en bewoning op Voorne-Putten in de ijzertijd en de Romeinse tijd vanuit botanisch perspectief".

dhr. H.L. de Groot (gemeentelijk archeoloog Utrecht): "Dertienhonderd jaar geleden: de oudste kerken van Utrecht en Willibrord".

dhr. W.A.M. Hessing (ROB/AIVU): "Ondeugende Bataven en verdwaalde Friezen? - Gedachten over onverbrande menselijke resten uit de ijzertijd en de Romeinse tijd".

dhr. P. Bitter (gemeentelijk archeoloog Alkmaar): "Geworteld in de Alkmaarse bodem".

Mw. A.L. van Gijn (IPL): "De glans van het verleden: gebruikssporenanalyse van vuurstenen werktuigen".

De lezingen waren zeer gevarieerd van onderwerp en eenieder heeft er zeer zeker wat van opgestoken. Alle lezingen werden gehouden in de filmzaal van het Rijksmuseum van Oudheden.

Renus

Ons blad *Renus* verscheen gedurende dit bestuursjaar tweemaal. Ook werden er twee convocaten uitgebracht, om de leden over de diverse lezingen te informeren. Hopelijk zal *Renus* dit bestuursjaar weer wat vaker verschijnen. Wederom dank aan Piet de Baar voor zijn werk aan ons afdelingsblad.

Kaderkosten

De gemeente Voorschoten bracht ons dit jaar een nieuwe subsidiemogelijkheid: de zgn. kaderkosten. Met subsidie van deze gemeente kunnen leden van verenigingen, die bij de gemeente op de subsidielijst staan, zich gesubsidieerd (laten) "bijscholen". In het kader van deze subsidieregeling hebben twee leden van onze afdeling, mevrouw Suus Sprey en de heer Dick van der Kooij, aan de Rijksuniversiteit Leiden het keuzevak "provinciaal-Romeinse archeologie" van prof.dr. Willems kunnen volgen.

Archeon

Gedurende het vorig seizoen was in het entreegebouw van Archeon op de bovenste verdieping de AWN-tentoonstelling te zien, ingericht door de afdeling Rijnstreek. Een aantal vrijwilligers van de afdeling heeft een enorme hoeveelheid werk verzet om ervoor te zorgen dat de tentoonstelling er kwam; een geweldige prestatie, het resultaat zag er schitterend uit. Goede reclame voor de afdeling Rijnstreek! Ook hebben enkele leden van de afdeling weer gefungeerd als gastheer/gastvrouw bij diezelfde tentoonstelling en geassisteerd bij de voorbeeld-opgraving.

Marie-France van Oorsouw

ARCHEOLOGISCH VELDWERK IN 1995.

Alphen aan den Rijn.

Tot opgravingen is het dit jaar in Alphen niet gekomen. Wel werden mogelijke locaties in besprekingen met gemeente, eigenaren of aannemers aan de orde gesteld. Besproken en soms nagelopen gedurende werkzaamheden zijn o.a. terreinen aan de Emmalaan, Hoofdstraat (Rijnbron) en de Hoorn (Genieterrein en boerderij hoek Leidse Schouw). Meer uitgebreid werden de werkzaamheden begeleid op de volgende twee plaatsen; twee leden besteedden hier een aantal dagdelen aan:

Hoofdstraat, Haasbeek. Boorgegevens voor de sanering toonden een veenlaag en een voormalig sloottracé. Dit laatste was geheel verstoord door een puinlaag. Voor de rest leverde de operatie ook geen gegevens op.

St. Jorisstraat, Bethlehemschool. Bij de sloop bleek het gebouw diep gefundeerd op de schone klei te staan; tussen de muren was zand ingebracht. Enige kleine

scherfjes zijn verzameld, niets ouder dan XVII. Deze bevindingen zijn conform die van de opgraving ter plaatse van het stadskantoor.

Bodegraven.

Sinds het begin van het jaar is er regelmatig contact met de gemeente geweest. Als gevolg hiervan heeft een lid grondwerkzaamheden in het nieuwbouwplan Zuidzijde nagelopen en heeft de ROB een proefsleuf door een groot terrein aan de Doortocht getrokken. Aan de AWN werd gevraagd proefonderzoek op een klein terrein in het centrum te verrichten. Ditmaal was het een schot in de roos.

Willemstraat, Oudenrijn. Een proefgraving begroot op een dag of twee groeide uit tot een steeds boeiender, maar wegens de hitte ook steeds inspannender opgraving. Eerst stootten wij op een aantal rijen beschoeiing uit kleine paaltjes. Daarna kwamen na een aantal meters zware vierkante palen in het zicht. Geleidelijk ontvouwde zich op op de opgravingstekening de plattegrond van een symmetrisch gebouw, bestaande uit twee rechthoeken van zes palen met voor een deel nog de funderingsbalken van de wanden en daarop aansluitend een rij bielsachtige liggers. De weinige scherven waren grotendeels Romeins. De voorlopige interpretatie op grond van vergelijking met gepubliceerde plattegronden van dit type gebouw gaat in de richting van een vroeg-Romeins poortgebouw van een castellum met een deel van de aansluitende wal. Dendrochronologische datering van twee van de eiken staanders kwam uit op 61 n. Chr., geheel in overeenstemming hiermee. Indien de voorlopige conclusies bevestigd worden, zijn de gevolgen van ons onderzoek voor de kaart van Romeins Nederland niet onaanzienlijk. Bijna de helft van de geringe hoeveelheid vondsten uit deze opgraving wordt gevormd door de inhoud van een kavelslot, die dwars door het terrein liep: datering IIme en XIX.

Hazerswoude-Rijndijk.

Gemeneweg. De doorsnijding van de Gemeneweg voor de aanleg van Rijksweg 11 bood de gelegenheid eens te kijken naar de opbouw van deze al in de 14e eeuw bestaande verbinding in het veengebied. Met een door Rijkswaterstaat beschikbaar gestelde kraan trachtten wij tevergeefs een middeleeuws niveau aan te snijden: de hoeveelheden opgebracht zand waren te groot. Daarnaast verhinderde een aantal buizen en leidingen, die juist over het oudste tracé liepen, iedere waarneming.

Groenendijk. In aansluiting op boringen van RAAP i.v.m. het HSL-tracé werd onder auspiciën van de ROB (F. Kleinhuis) een tweedaags onderzoek gedaan naar het beloop van de Romeinse weg. In het vlak en een profiel werd hij inderdaad

aangetroffen. Een dunne laag grind vormde de verharding, die naar het noorden enigszins uitwaaierde c.q. verspoeld was.

Westvaart. Door de grondwerken rond Rijksweg 11 werd een locatie aangesneden, waar H. Brunsting al in 1951 een mislukte opgraving had gedaan. Een lid verzamelde uit storthopen een aantal zakken scherven. Een klein onderzoek (twee sleuven) onder leiding van F. Kleinhuis gaf ook geen uitsluitsel. De mogelijke sporen waren gering en onduidelijk.

Leiden.

Het werk van de afdeling archeologie van de gemeente Leiden begon dit jaar goed van de grond te komen; noodzaak tot eigen onderzoek van de afdeling bestond niet. Medewerking werd o.a. verleend aan de werkzaamheden van de gemeente op het Pieterskerkhof (middeleeuwse begravingen), in de Stevenshof (ijzertijdne-derzetting) en in Gerecht 1.

De ROB maakte een begin met het project Matilo. De vondst van beschoeiingen uit de vroege middeleeuwen was een verrassing hier.

Leiderdorp.

De plotseling opgestarte, grootschalige saneringswerken op het Vertoterrein (waar ergens het kasteeltje Zijlhof hoort te liggen), waren aanleiding het contact met de gemeente weer aan te halen. Dat daartoe de noodzaak bestond, bewees het volgende noodonderzoek, dat uitsluitend door eigen AWN-waarneming tot stand kwam.

Leythenrode. In de bouwput van de nieuwe vleugel van dit tehuis was het mogelijk door snel reageren nog enige waarnemingen te doen en een globale plattegrond te tekenen. Aangetroffen werden resten van het klooster Engelendael, bestaande uit een brede uitbraaksleuf vol grote brokken puin van een misschien onderkelderd gebouw, een klein rond fundament uit kloostermoppen en een beerput. Uit de put kwam een aardige verzameling laat 16e eeuwse aardewerk.

Lisse.

Rozendaal. Op het terrein van deze buitenplaats uit 1641 is op termijn nieuwbouw voorzien. Twee boorraaien toonden aan, dat er wellicht nog oude funderingen aanwezig zijn.

Noordwijk-Binnen.

Nieuwe Offemweg. Het booronderzoek van de AWN in het najaar van '94 op

dit bosperceel, bestemd voor villabouw, heeft grote gevolgen gehad. Deden de in de boringen omhoog komende scherven al vermoeden, dat het "druk" was onder de grond, eerst een proefgraving kon dat bevestigen. Deze werd uitgevoerd door de ROB in het voorjaar en toonde een opgravingsplattegrond vol van greppels, kuilen enz. Ook het vondstmateriaal was in ruime mate voorhanden. Alle aardewerk was handgemaakt; Romeinse importwaar was opvallend afwezig.

Gezien de oppervlakte die op te graven viel en de grote hoeveelheid sporen, waren navenant financiering en menskracht nodig. Dit werd gevonden bij het archeologisch instituut van de VU in Amsterdam; de opgraving kwam onder de leiding van W. Hessing. Gedurende de maanden mei en juni werd die uitgevoerd. M.u.v. de weken, die als veldwerk cursus voor de studenten golden, was de Rijnstreek welkom op de opgraving.

Tot de meest opvallende sporen, waar ook wat van de constructie bewaard was, behoorden een aantal waterputten. Sommigen hadden nog een houten onderframe, dat goed in het natte zand bewaard was. In één geval bestond de put uit een uitgeholde boomstam. Een precieze datering is er uiteraard nog niet; wel lijkt de site een lange periode van bewoning gekend te hebben, vanaf de ijzertijd tot in de Romeinse tijd.

Als uitvloeisel van het succes aan de Nieuwe Offemweg wordt getracht de ontwikkelingen in Noordwijk wat nauwkeuriger te volgen. Daartoe zijn in de tweede helft van het jaar op een viertal plaatsen uitgebreid boringen verricht.

Voorschoten.

Dit jaar vonden in Voorschoten alleen kleine eendaagse activiteiten plaats. Zonder resultaten bleef het graven van een paar proefsleuven gedurende de sloop van de Kimshoeve. Niet veel meer succes had het volgen van het uitgraven van een archiefkelder achter het huis Ter Wadding. Twee graafmachines in een kleine bouwput is wat veel. In een later stadium, bij het graven in het natte, kwamen een paar zware palen naar boven, waarvan de functie onduidelijk was. Voor beschoeiings- of bruggehout was dit een onwaarschijnlijke plaats. Voorzichtig zou misschien aan schanswerken uit de tijd van Leidens beleg gedacht kunnen worden, maar bewijs is zeker niet voorhanden.

Roucoop. Tweemaal was er gelegenheid naar elementen uit de parkaanleg van Roucoop te zoeken. Door boren werd in de kassen van de verdwijnende kwekerij Hendriks gezocht naar de plek van de ringvijver. Gevonden werd hij niet. Wel was het dit jaar mogelijk wegens het droge weer de fundering in de greppel van

het gronddepot vóór de huizen van de fam. Hendriks vrij te graven. De fundering was keurig afgewerkt, lag op planken op ingeslagen paaltjes en zal oorspronkelijk 1.40 m in het vierkant gemeten hebben. Niet onmogelijk is, dat er een houten goot onderdoor gelopen heeft. Voor de functie van de fundering zijn verder geen aanwijzingen gevonden, maar gezien de ligging tussen ring- en kruisvijver en de eventuele goot eronder, gaat de suggestie sterk in de richting van een tuinornament, misschien zelfs een fontein.

Leidseweg 29-33. Door een goede afspraak met het grondbedrijf kon op tijd in deze bouwput naast het gemeentehuis gekeken worden. In het strandwalzand tekenden zich een aantal fenomenen af; één bijzonder duidelijk: een rechthoekige kuil, die een klein zakje scherven opleverde en een datering XIII-B-XIVA.

D. van der Kooij

ARCHEOLOGISCH VELDWERK IN 1994, een kort overzicht.

Alphen aan den Rijn.

De Hoorn. Veldverkenning; meeste weilanden afgekleid, alleen strook tussen boerderijen van belang.

Pr. Hendrikstraat, Swaenswijkbrug. Boringen; tonen een venige laag, die van de Rijn westwaarts oploopt.

Hazerswoude-Dorp.

Dorpsstraat 208-214. Verkenning op sloofterrein; teveel puin voor handmatig onderzoek, boringen geven geen verrassingen.

Koudekerk aan de Rijn.

Gnephhoek. Afkleding; zeer zorgvuldig gevolgd in goede verstandhouding met aannemer. Kleine concentraties van inheems-Romeins aardewerk, ook enig middeleeuws: datering XII.

Leiden.

Koenesteeg. Grote opgraving door ROB in samenwerking met AWN. Gevolg van proefgraving door AWN, waarbij Romeins materiaal in situ werd aangetroffen. Greppels, kuilen, beschoeiingen en andere randstructuren van een inheems-Romeinse nederzetting. Twee schedels met sporen van geweld in een depressie. Veel laat-middeleeuwse sporen: kavelsloot/erfgrens, afvalkuilen met aanwijzingen

voor een horizontale stratigrafie en beerputten. Minder post-middeleeuws: enige putten, waaronder een exemplaar met veel kleipijpen.

Langebrug, Groencomplex. Het graven van een bouwput werd gevolgd, meest opmerkelijke vondst: een kleine stort van 14e eeuwse ritstegels en plavuizen met slibversiering. Een aanwijzing voor bewoning met een hoge welstand.

Vestestraat. Een deel van de laat-middeleeuwse stadsmuur werd blootgelegd. De opbouw van de muur vertoonde meerdere "schillen", de buitenlaag was vernieuwd. Aan de binnenzijde steunberen of de onderbouw van een weergang. Enige latere putten en een riool.

Cathrijnestraat. Eén werkput aangelegd op niet verstoord deel van terrein. Oudste spoor een dichtgesedimenteerde greppel, zonder enige inhoud, minimaal vóór XIV. Meeste sporen laat-middeleeuws: kuilen met grote hoeveelheden bot, inzonderheid de metatarsus van het schaap. Eén kuil bevatte naar schatting 4 m³ bot. Twee grote beerputten. Post-middeleeuwse waterputten, een XVII, twee XIX. Verder vondsten: enig compleet aardewerk, leer, metaal w.o. enige pelgrimsinsignes.

Noordwijk-Binnen.

Nieuwe Offemweg. Op een strook bos, oorspronkelijk tot Offem behorend, werd een lange boorraai gezet met een merkwaardig groot resultaat: de helft van de boringen bevatte handgevoemd aardewerkscherven. Voorlopige datering: laat ijzertijd/inheems-Romeins.

Voorhout.

Jacoba van Beierenweg. Via aanmelding door het architectenbureau werden wij attent gemaakt op de vondst van een gemetselde put in een bouwproject. De put werd geleegd, datering van de inhoud XXb.

Voorschoten.

Nieuw Voordorp. In de bouwputten van dit werk werden moeizaam, wegens de waterstand, enige waarnemingen gedaan. In de oostelijke putten waren banen van uitveningen zichtbaar, in de meest tegen de strandwal gelegen bouwput zijn twee tonputjes leeggehaald, datering XVI d/XVII a. Losse vlakvondsten in de put gaan verder terug: vroeg XIV.

Roukooplaan. Bij de aanleg van een woonboothaven werden zeer duidelijk de insteken van uitveningen zichtbaar.

Bergambachtleiding. De projectarcheoloog, Nicole Mulder, kreeg enige malen

assistentie van de Rijnstreek. De belangrijkste site lag diep in het veen bij de Vliet: de schamele resten van een ijzertijd-nederzetting.

Warmond.

Lockhorst/Oud-Teylingen. Het bouwrijpmaken van deze terreinen werd zonder veel medewerking en bijgevolg resultaat gevolgd. Wel is de fundering van een van de midden-19e-eeuwse kalkovens blootgelegd, gefotografeerd en zonder details getekend.

Aan sommige van deze projecten zal in komende afleveringen van *Renus* uitgebreider aandacht worden besteed.

VELDWERK-AGENDA

- Alphen: Nieuwe ontwikkelingen in centrum worden gevolgd. Vervolgonderzoek op veldverkenning in buitengebied.
- Bodegraven: Na de opgraving van de afgelopen zomer verder onderzoek op twee locaties. Proefsleuf of boren aan rand van dorp. Een landinrichtingsproject brengt misschien werk aan de winkel.
- Hillegom: Centrum. Terrein vrijgekomen, dat misschien interessant is.
- Leiden: Diverse projecten. De afdeling archeologie van de gemeente Leiden heeft een lijst van projecten. Door de verschillende en onberekenbare snelheden van de plannings is het onmogelijk te zeggen wat nu, later of nooit aan de orde komt. Meldingen van leden zijn zeer welkom! Medewerking aan opgravingen van de gemeente is mogelijk. Contact via één van de adressen voorin *Renus*.
- Leiderdorp: Een klein onderzoek op een particulier terrein. Twee booronderzoeken.
- Noordwijk: -Binnen. Vervolgonderzoek van boringen op diverse locaties buiten het centrum.
- Rijnwoude: Koudekerk, Hondsdijkse polder. Vervolgonderzoek door boringen. Hazerswoude, Rijksweg 11. De werkzaamheden worden gevolgd. Hazerswoude Dorp. Proefonderzoek op een terrein dat door sloop zal vrijkomen, wacht nog op de sloop van de opstanden.
- Voorschoten: Roucoop. Fundering is onderzocht; kleine uitbreiding is nog noodzakelijk. Veurseweg. Funderingen in weiland; dito. Centrum. Een bouwproject.